

ДОМАШНЄ НАСИЛЛЯ НАД ДІТЬМИ

На сьогоднішній день, питання домашнього насилля над дітьми набуває важливої актуальності. Перебуваючи в реаліях сьогоднішнього дня, коли з однієї сторони постійно чуєш напружені новини про концентрацію військових сил в Донецькій та Луганській областях, а з іншої сторони – пандемія COVID-19, що стимулювала збільшенню домашнього насильства, зокрема час, проведений партнерами один з одним, економічна криза, безробіття, призводить до критичної ситуації майже в кожній сім'ї. Батьки, або особи, що їх замінюють, знаходяться в стані стресу, не здатні опанувати свої емоції та вдаються до непедагогічних та навіть жорстоких методів виховання дітей.

Так, незважаючи на велику кількість нормативно-правових актів, що регулюють питання щодо протидії та забезпечення прав дітей від домашнього насилля та значну кількість методичних матеріалів та наукових праць з цього питання, проблема домашнього насилля існує і залишається актуальною.

Вивченням проблемних питань домашнього насилля та його протидії займалися такі вчені: М.І. Бажанов, І.О. Бандурка, А.Б. Блага, І.Г. Богатирьов, В.В. Василевич, В.В. Вітвіцька, А.А. Вознюк, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, Л.В. Крижна, Н.Ф. Кузнецова, О.В. Максименко, Т.М. Малиновська, В.О. Меркулова, П.Л. Фріс та інші провідні науковці.

Щодо поняття «домашнього насилля» є декілька тлумачень. Так, на думку Шаргородської С., «домашнє насилля» – це певні свідомі дії одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо ці дії порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як громадянина та завдають шкоду його фізичному, психічному або аморальному здоров'ю, а також розвитку дитини [1, с. 14].

Ф. Меліков, ключовим словом терміну «домашнє насильство» визначає слово «домашнє», що відноситься до будинку, тобто його етимологічна суть означає «житло і людей, що живуть у ньому», це можуть бути як члени сім'ї, так і інші особи, стосунки, які склалися

у будинку, що означає, територіальна ознака цього поняття є визначальною [2, с. 29].

А ось на законодавчому рівні термін «домашнє насилля» трактується таким чином. За Законом України від 07.12.2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII, домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь. Також Закон підкреслює та акцентує увагу, на тому, що постраждалою дитиною є особа, яка не досягла 18 років та не тільки зазнала домашнього насильства у будь-якій формі, а й стала свідком (спостерігачем) такого насильства, що надає тяжкої психологічної травми дитині [3, ст. 1].

Теоретики та науковці розділяють насильство на такі чотири форми: фізичне, психологічне, економічне, сексуальне насильство і розробляють усе нові методи протидії йому.

Слід зазначити, що жорстоке поводження та насилля порушує гарантоване Конституцією України (далі – КУ) право на особисту недоторканність. Так ст.ст. 28 та 52 КУ гарантовано, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [4].

Згідно з чинним законодавством право дітей на захист проти жорсткого поводження та домашнього насилля гарантується КУ, Законами України «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Кримінальним кодексом України, Сімейним кодексом України та Цивільним кодексом України, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року».

Щорічно в Україні з 25 листопада до 10 грудня проводиться Все-українська акція «16 днів проти насильства». Мета якої привернення уваги суспільства до проблем подолання насильства у сім'ї, жорстокого поводження з дітьми та захисту прав жінок. Також, уповноваженим Президента України з прав дитини М. Кулебою спільно з Міжнародною благодійною організацією «Служба порятунку людей» розпочато проєкт щодо захисту дітей від сексуального насильства та експлуатації «Тільки не мовчи». Найчастіше діти, які зазнають жорстокого поводження, ні з ким не діляться своїми переживаннями і тому саме такі правопорушення є латентними, тобто скритими, прихованими від громадськості та правоохоронців.

Однак незважаючи на таку кількість нормативно-правових актів та різноманітних акцій та проєктів щодо захисту прав дітей, статистичні данні домашнього насильства говорять самі за себе.

Так, громадська правозахисна організація «Ла Страда-Україна» надає статистичні данні за 2020 рік і I квартал 2021 року. Кількість звернень щодо випадків насильства над дітьми в період карантину зросла надзвичайно. За 2020 рік було отримано близько 100 тис. звернень. А вже за I квартал 2021 року було отримали більше 40 тис. звернень, що свідчить про велике зростання випадків домашнього насильства над дітьми. Директор «Ла Страда-Україна» Альона Кривуляк, наголошує на тому, що з підвищеною алкоголізацією суспільства на карантині, батьки здійснюють насильницькі дії щодо власних дітей. Так у порівнянні з 2019 роком значно зросла кількість звернень стосовно сексуального насильства над дітьми. У період до першого карантину ці звернення складали 4 % від загальної кількості, а у 2020 році – близько 10 % [5].

Нажаль, на практиці існує ще така проблема, коли дитина стає свідком, спостерігачем домашнього насильства по відношенню до матері і правоохоронні органи не фіксують дитину як потерпілу особу, ігноруючи законодавство, бо дитина спостерігач є дитина постраждала. Або навіть сама мати навмисно замовчує щодо дитини, бо вважає, що правоохоронні органи чи служби у справах дітей відберуть у її неї, тобто дитина знаходиться у «тіні», не стає учасником правопорушення, що провокує зростання латентності домашнього насильства над дітьми.

Небезпечність такого насильства полягає в тому, що прояви насильницьких дій та жорстокості по відношенню до дітей руйнують

не лише психіку дитини, а і в подальшому породжують виникнення злочинності від цих дітей у суспільстві.

Отже, протидія насильству над дітьми потребує вдосконалення національного законодавства, а також практики його застосування правоохоронними органами і судами. Вважаємо за необхідне запровадити позитивні заходи європейських країн у сфері захисту дітей від насильства у нашій країні.

Список використаної літератури

1. Шаргородська С. Насилля в сім'ї: види, наслідки, шляхи подолання. *Соціально-педагог.* 2007. № 2. С. 14–16.
2. Меликов Ф.А. Уголовно-правовые и криминалогические меры противодействию насилия в семье : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2017. 181 с.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017р. № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 22.10.2021).
4. Конституція України : Основний закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.10.2021).
5. Домашнє насильство щодо дітей під час карантинних обмежень. Як змінилася ситуація протягом «карантинного» року? URL: <https://uacrisis.org/uk/domashnye-nasylstvo-shhodo-ditej-pid-chas-karantynnyh-obmezhen-yak-zminylasya-sytuatsiya-protyagom-karantynnogo-roku> (дата звернення: 22.10.2021).